

Andreas Daniel Habichhorst Hinricus Hierner

**Partis II. Illustriorum Isaiae Locorum Dissertatio Octava De Dimone Rivis
Moabitici Sanguinis Augendo, Et Leone Tam Evadentibus Extra Patriam, Quam
Residuis In Illa Moabitis Immittendo, Ex Isai. XV. 9. iuxta German. XVI. 9.**

Rostochii: Wepplingius, 1697

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn740908006>

Druck Freier Zugang

RU theol. 2.Okt. 1697

Habichhorst, Andr. Dan.

PARTIS II.
ILLUSTRIORUM JSALÆ LOCORUM
DISSERTATIO OCTAVA
DE

DIMONE

RIVIS MOABITICI SANGVINIS
AUGENDO,

ET

LEONE

TAM EVADENTIBUS EXTRA PA-
TRIAM, QVAM RESIDUIS IN ILLA MOABITIS
IMMITTENDO,

Ex JSAL. XV. 9. juxta German. XVI. 9.

Qvam

Auxiliante DEO Homine & R. FCte THEOL. consentiente,
PRÆSIDE

**ANDR. DANIELE
HABICHHORSTIO,**

S. Th. D. ejusdemq; PP. & Consiliario Duc.

Mekelb. Consistoriali, Collegiiq; Professorum Ducalium
ut & FCtis Theol. Seniore,

ad d. 2. O Hob. A. 1697. publ. ventilandam proponit

HINRICUS HIERNER, HOLS.

Rostochii Typis JOH. WEPPLINGII, Univ. Typogr

De

Dimone rivis Moabitici sanguinis augendo

65

DISP.
VIII.

*Leone tam evasoribus extra patriam, quàm residuis in
Patria Moabiticis immittendo.*

Vod excidii Moabitici tum *Objectum*
tum *effectum* Propheta Jsaïas c. 15.
describat, & ad objectum illius ex-
cidii inter alia etiam *Civitates ex-*
scindendas, ut sunt *Choronajim*,
Cheschbon, *Eleale*, *Jaccha* aliosq;
referat, superiori Dissertatione §. 2.
in prolegomenis fuit relatum. Cir-
ca illas verò *Civitates* quæstio re-

manfit, à residuo Dissertationis illius spatio exclusa, adeoq;
jam sub initium præsentis evolvenda. Nimirum non
immeritò quærebatur numero V. quomodo *Cheschbon* &
Choronajim aliæq; *Civitates* inter *Jordanem*, *Arnonem* & *Ja-*
bocum fluvios sitæ, & hîc apud Jsaïam c. 15. v. 4. & 5. ut &
apud Jerem. c. 48. 32. nominatæ, ad Moabiticam referri
terram excidiumq; illis in hoc Massa Moab denunciari
queat, cum illæ fuerint Jfraëliticæ Tribuique Ruben &
Gad à Jhosua assignatæ? Jhos. 13. 18. seqq. Ad hanc verò
quæstionem respondemus distinguendo tempora, sive di-
stinguendo cum B. Varenio in Comment. Jsaï. part. 2. h. l.
p. 74. inter *primam*, *secundam*, & *tertiam* Moabitidis *Geogra-*
phiam. In prima & tertia hæ *Civitates* fuerunt Moabi-
ticæ, non in secunda: in hac enim transiverunt ad Sicho-
nem Emoræorum Regem & ab hoc ad Jfraëlitas, quod
paulo pluribus exponendum. Quod enim *Cheschbon*
aliæqve *Civitates* quæstionis in *prima* eademqve ante-
Jfraëlitica Moabitidis *Geographia* fuerint Moabiticæ, id
fatis

V

satis constat ex Num. 21. 26. Qvod verò in media Geographia eadem primò ad Regem Emoræorum Sichonem transiverint, ibidem pariter recentetur: Qvicquid enim inter Arnonem & Jabocum laticesque Jardanis jacebat, ipsamque adeo metropolin Regiam Cheschbonem, paulò ante adventum Jsraëlis terram Cnaan ingressuri Rex Emoræus Sichon Moabitarum Regi prælio aufferbat; sed diu illas ipse non retinebat. Qvod enim deinceps, & quidem paulò post victum Moabitam eadem interamnes terræ ab illo Sichone rursus devicto ad Jsraelitas victores pervenerint, eodem cap. 21. Num. memoratur. Cum enim Edom & Moab Jsraelitis promissam gentium terram post quadraginta in deserto annos occupaturis, innoxios negarent transitus Jud. 11. 17. neq; ferro illos aperire propter interdicta Deut. 2. 4. 5. 6. 8. 9. 10. 17. 18. Num. 20. 14. seqq. liceret, propterea q; per Abarinajumenta & deserta Moabitidis ab oriente finitima circumire tenerent Jsraelitæ, tandem hi ipsi ad vada Arnonis & terminalem agrorum Moabiticorum vallem subsistentes, ad Regem Emoræum Sichonem pro transitu concedendo nuncios mittebant; Cū vero Sichon Emoræus transitū Jsraelitis prohibiturus, armatâ illis manu ad civitatem Jachza (cujus & Jsaias noster hîc cap. 16. v. 4. mentionem habet) occurreret, mox illi victores ex speciali supremæ Majestatis autoritate, vi armorum, terras has interamnes, quondam Moabiticas, tunc verò non nisi Emoræas, à fluvio Arnone usq; ad Jabocum & usq; ad Ammonitas, & in illa metropolin sedemque Sichonis regiam Cheschbonem cum filiabus occupabant vid. Num. 21. v. 13. 21. 23. 24. 25. 26. Deut. 2. 17. 24. Judic. 11. 20. sqq. quas deindè terras Jhosua Dux Jsraelitarum Tribubus Ruben & Dan assignavit Jhos. 17. 17. sqq. easdemque

que iidem israelitæ per tempora Judicum, præprimis jiph-
tachi (vid. Judic. II. 13. 25, 26. 33. ibique notetur jus belli
à Jiphtacho contra Ammonitas pro terra hac suscepti) &
per tempora Regum quorundam Jhudæ & Israel retinu-
erunt. Siquidem & regnum Moab, debellatis sub Davi-
de Moabitis, feudum Jhudæ factum est, 2. Sam. 8. 2. quan-
quam deinceps factâ decem tribuum à Jhuda separatione,
Moabitæ regno Israël, propter continentiam terrarum
suarum & regni Israelis, adhæserunt, cui & Rex Moabita-
rum Mescha adhuc tempore Achabi Regis Israel tributum
solvit 2. Reg. 3. 4. 27. qui tamen Achabo hoc defuncto de-
fecit, ibid. v. 5. Unde mox bellum inter Jhoramum A-
chabi filium (cui Rex Jhudæ Jhosaphat & Rex Edom sup-
petias ferebant) & inter Moabitas ortum, horumque maxi-
ma strages & calamitas subsecuta, ibid. v. 8. quorum oc-
casione veterem Majestatis splendorem sectati Moabitæ,
antiquos sibi terminos, quibus in prima Moabitidis Ge-
ographia ante Sichonem Emoræum gaudebant, terras
scilicet has interamnes, quarum metropolis Cheschbon,
sibi vindicarunt, uti judicat *B. Varenus* l. c. p. 66. vel
etiam tunc, quando regnum Israël tempore Chiskia pi-
entissimi Regis Jhudæ, abductis à Schalmanassare Assyrio
decem tribubus cum Rege Hosea, dissolutum est, 2. Reg.
18. 9. 10. Moabitæ terras hasce urbesque quæstionis, olim
suas suisque vicinas rursus occuparunt, uti censet *B. D.*
Seb: Smidius in Comment. Jer. ad c. 48. Atque ita rursus
in tertia Moabitidis Geographia, interamnes hæ civitates,
Cheschbon, Choronajim &c. ad Moabitas spectarunt.
Unde est, quod illis etiam Civitatibus in Massa Moab tam
Jsaiano quam Jeremiano, unâ cum Civitatibus cis Ar-
nonem horribile excidium denunciatur.

§. 2. Haftenus de quæstione, quæ Dissertationis nuperæ ipatio excludebatur & ad excidii Moabitici *objectum* spectat, quod inter alia sunt Civitates *Gboronajim*, *Cbeschbon* &c. Ad effectum verò excidii illius referri tum miserabilem *ejulatum* tum *fugam*, in prolegomenis præcedentæ Disputationis fuit annotatum. Quemadmodum verò superiori Disputatione *modum* ejulatus Moabitarum in excidio fugientium exposuimus, eumque boatui *juventa triennis* à fœtu fugatæ similem fuisse ostendimus: ita jam *rationem* quandam *ejulatus*, post alias versu s. membri posterioris, item v. 6 & 7. designatas, ex seq. versu 9. eodemque capitis ultimo visuri sumus, quæ in eo consistit, quod *caedes Moabitarum* futura sit non tantum *horribilis*, ita ut Dimon rivis Moabitici sanguinis sit replendus atque ita augendus: sed & *universalis*, ita ut nullus *superstes* sit futurus, sed tam *evasoribus* s. protugis, quàm *residuis Leo* sit *opponendus* sive immittendus, uti ex sequentibus Prophetæ verbis elucescit: *כִּי מִן דִּימֹן מָלְאוּ דָם כִּי אֲשִׁירָה עַל דִּימֹן נוֹסְפוֹת לַפְּלִיטָה מֹאָב וְלִשְׂאוֹת אֲדָמוֹ*; i.e. *quia aqua Dimon repleta sunt sanguine, quia ponam super Dimon additamenta*. *Evasoribus Moab Leo (erit) & residuis terra*. Ubi potissimum versio Lutheri sic habens: *Dazu will ich über Dimon noch mehr Kömnen lassen/ beide über die erhalten sind in Moab des Löwen und über die übrigen im Lande/ lectori scrupulum injicit, ut lectionis cursum sistat quæratque, quid per Moab Leonis, uti Lutherus reddit, & per servatos in Moab Leonis intelligantur, atque adeo quis verborum: לַפְּלִיטָה מֹאָב אֲרִירָה genuinus sit sensus? Utrum voces Moab & Leo stent in regimine, adeoque rectè reddantur: Moab des Löwen; an die Löwen Moabs/ juxta gloss. Germ. ? an vero aliâ constructione in fonte gau*

gaudeant &c. Ut verò huic etiam loco paulò obscurior lucem quādam fœneremur, utramq; ejus propositio- nem tam de *Dimone*, quā *Leone*, paulò distinctius confide- raturi sumus. Et prioris quidem propositionis *subjectum* est *Dimon* s. aqvæ Dimonis; *predicatum*: sanguine sunt replendæ. Cui propositioni subjungitur hæc ratio: *quia Deus super Dimon ponet additamenta*. Posterioris v. pro- positionis *subjectum* est *Leo*; *predicatum*: evasoribus Moab & residuis terræ sc. erit s. immitetur. Unde jam sequen- tes nobis quæstiones ad h.l. veniunt evolvendæ: (1) quis *Di- mon*, de quo Propheta hîc prædicit, quod aqvæ ejus san- guine sint replendæ? (2.) quid sibi verba velint, quæ pro- positioni de Dimone subjiciuntur, atqve adeo quid מוספת s. *additamenta super Dimon ponenda*, sibi velint, & utrum *ad- ditamenta* hæc præcedens de *Dimone*, an sequens versus membrum de *Leone* respiciant? (3) an posterioris membri vel propositionis verba מואב אררה cum B. Luthero red- di possint: *Moab Leonis sive Moab des Löwen*/ adeoq; stent in regimine? an v. reddenda juxta gloss. fuerint: *Die Löwen Moabs*? an verò hîc alii prorsus constructioni & inter- pretationi juxta fontem sit locus? (4) quis per *Leonem* h.l. intelligatur? & (5) quid de illo hîc Leone prædicetur, atq; adeo quis verborum מואב אררה ולשארית ארמה quæ de Leone hîc prædicantur, genuinus sit sensus? Qvi- bus de sensu loci evolutis tandem quoq; usus annectetur.

§. 3. Ad quæstionem I. quis *Dimon*, cujus aqvæ hîc dicuntur repletæ vel rivis Moabitici sanguinis au- genda? quod attinet, *Sanctius* in JSai. h.l. p. 173 quia Vulga- tum sequitur, qui cum LXX. locum ita vertit: *quia aqvæ Dibon repletae sunt sanguine*, existimat *Dimon* fuisse civita- tem aqvis irriguam, aliàs *Dibonem* dictam, ceu Jeremias

vum celebrem & magnum. Nam verba Jsaïæ h. l. de Dimone aliter sonant ac verba Jeremiæ de Dibone: Hic enim de Dimone loquitur ut de fluvio, siquidem dicit: *aqua Dimon replenda sunt sanguine, icil. occiforum.*

§. 4. Sed quæritur jam ulterius, *quoniam hic fluvius* per Dimonem indigitetur? Resp. Plerorumque interpretum consensu, nempe *Junii, Grotii, Piscatoris & B. Varenii* in Comment. Jsa. part. 2. p. 79. Dimon est rivus in finibus Moab, ab Ebræo מִדְּמוֹן h. e. *sanguis* sic dictus q. d. *sanguineus*, & quidem הַנָּהָר f. rivus ille, quem Propheta Eliæus, sanctiori Regis Jhosaphati *πρωτοπολην* excirus, & per fidicinem, sanctum epos personantem, à perturbacionibus propter præsentiam idololatrici Regis Jhorami ad cœlestes meditationes elevatus, aquâ olim miraculosè repleti curabat, pro reficiendis trium Regum castris, sc. Jhosaphati Jhudæ, Jhorami Israelis, & innominati Regis Edomi, qui contra Moabitarum Regem *Mescba* præced. §. 1. citatum, à Jhoramo Rege Israelis deficientem, exercitus ducebant, vid. 2. Reg. 3. qui rivus, quia aquæ ejus non tantum miraculosè מַרְרָךְ אֶדְוֹם h. e. *è via Edom in terram Moab veniebant*, prout disertè dicitur v. 20. h. e. ab illa parte, quâ in terram *Edomii* i. e. *Rufi* itur: sed & ex colore orientis primum super aquas *Solis*, ad instar sanguinis *rubentes*, Moabitis in terminis regni stantibus primoq; manè surgentibus apparebant, ita ut hi *rubedinem* aquarum intuiti, mutuam inde Regum sibi adversantium cædem interpretarentur, statimque ad prædam conclamarent; quanquam mox apparentiâ se falsas esse experiebantur. Vid. l. c. v. 21. 22. 23. Imò quia & rivus hic sanguine Moabitarum à tribus his Regibus tunc caforum verè vilus est *rubere*, nomen is *Dimonis* i. e. *sanguinei* jure sibi suo

suo vendicat; ut adeo in vocibus Ebraeis *Dimon* & *Dam* i.e. sanguis, allusio videatur notanda, quasi diceret: Deus per Jsaiam; eundem rivum Dimonem denuo sanguine Moabitum sum tincturus adeoque Dimonem i. e. rivum sanguineum (den Blutstrom) dehinc verum Dimonem sum facturus, Ich will ihn zu einem rechten Blutstrom machen.

§. 5. Proinde cum ex dictis jam innotescat, *quis Dimon* vel aquæ Dimonis sint, de quibus hic Propheta dicit, quod sanguine sint replendæ, jam II. quæritur, quid sibi hæc verba velint, quæ propositioni de Dimone jam expositæ rationis loco subjiciuntur: *quia ponam super Dimon additamenta*, atque adeo quid per נוספות f. *additamenta super Dimon ponenda* intelligatur, & utrum hæc additamenta præcedens versus membrum, an verò sequens respiciant? Sunt enim nonnulli, qui nonum hunc capitis versus ita secant, ut membrum prius ad Sakephkatonium in voce נוספות i. e. *sanguine* distinguant & sistant, adeoque hæc נוספות f. *additamenta* ad seqq. referent, & exemplum illorum additamentorum faciant *Leones*, in seqv. membro prædictos & tam evaloribus, quam residuis immittendos. Quibus sanè *Lutherus* etiam noster favere videtur: Denn die Wasser zu Dimon sind voll Bluts. Dazu will ich über Dimon noch mehr kommen lassen/ beyde über die erhalten sind in Moab des Löwen / und über die übrigen im Lande. Similiter *B. D. Seb. Smid.* Comment. in Jsai. p. 153. additamenta hæc de additamentis malorum exponit, eademque ad sequens membrum refert, ita scribens: *Verba, ponam enim super Dimon additamenta, accipimus de additamentis malorum q. d. nam magis affligam Dimonem, quàm alia loca, ita ut nemo hic loci evadat; sed si quis hostem evaserit,*
tamen

tamen occidatur à Leone b. e. novo malo opprimatur & pereat.
 Consentit Musculus Comment. in Jsai h. l. p. 157. dum ait:
 Sensus est, auctarii loco adjiciam hoc mali super Dimon, ut etiam,
 si qui gladium in hoc seviturum effugerint, incidant in Leones.
 Aliqui expliscant de additamentis cadis & sanguinis &c. Hi
 respiciunt ad præcedens. Nos (pergit idem) quod de Leone
 sequitur, expositionem hujus habere judicamus, nempe iis, qui
 evaserint ex Moab & reliquis terra, Leones sc. addam. Ha-
 ætenus ille. Quibuscum & Hieronymus facere depre-
 henditur, qui per superaddenda habitatoribus civitatis Di-
 boni (ceuloquitur) id intelligi putat, quod nullum Diboni-
 tis reliquum sit mortis effugium, sed quicunque studeant evola-
 re nova occurrant pericula & mortis occasio. Nec procul
 hinc abeunt alii, qui plagam intelligunt super plagam s. ex-
 tremam plagam, quæ dici potuit aliorum plagarum addita-
 mentum; quæ verò illa sit plaga, incertum esse dicunt.
 Imò & Sanctius Comment. in Jsai. h. l. p. 173. certè, inquit,
 ex scriptura nullum habemus, quod invenire potuerim, vel te-
 nue (sc. additamentorum) vestigium. Ceterum hi au-
 tores ex parte, in primis Hieronymus, supponunt Dimo-
 nem h. l. esse civitatem & quidem Dibonem, quod suprà
 ad præcedentem jam quæstionem est refutatum. Et
 si vel maxime per Dimonem Civitas intelligeretur, ta-
 men ista Hieronymi expositio non obtineret, quia non
 solis illa Dibonitis competeret, sed communis omnibus
 Moabitis esset; cum tamen Propheta hæc additamenta
 Dimoni, h. e. juxta Hieronymum Dibonitis, tanquam
 propria minetur. De cetero obstat illis accentus *Ath-
 nach* in voce quæstionis אֲתַנַּח i. e. additamenta, qui
 membrum ibi primum terminat disertèque monet, ut
 X
 addi.

additamentorum hoc exemplum non in sequenti membro, nempe in Leone addendo, quærat. Consentit B. Varenus, qui l. c. p. 79. fin. non probamus, inquit, qui secant versum ita, ut distinguant membrum primum ad Sa-kephkaton. Et in sequentia faciant membrum secundum, & ille אררי s. Leo sit exemplum illarum נוספות i. e. additamentorum. Obstat limes. Hactenus ille. Proinde & nos versum hunc ita secamus, ut ad vocem נוספות i. e. additamenta prius membrum distinguamus adeoque additamenta non ad sequentia sive ad Leonem; sed ad præcedens, tanquam rationem præmissæ propositionis, de aquis rivi jam dicti sanguine implendis, referamus. Quibus jam probatis & præsupposito etiam supra, per Dimonem non intelligi civitatem sed rivum, & quidem illum, quem Propheta Elisæus, 2. Reg. 3. pro castris trium Regum, contra Regem Moab pugnantium, reficiendis miraculose aquâ, ex via Edom i. e. rubri veniente, repleri curavit, quiq; non tantum apparenter ex colore Solis manere orientis, sed ex Moabitarum quoq; à Regibus istis casorum sanguine revera visus est rubere, non obscurum manet, quænam hæc sint additamenta super vel ad Dimonem ponenda. Scilicet quoniam his, quæ in quaestione sunt, verbis (quia ponam super Dimon additamenta) ratio præmissæ propositionis de aquis rivi Dimonis sanguine replendis subjicitur, quod particula כי i. e. quia arguit (quæ ordinariam significationem nempe causalem quò minus hæc retineat, nihil obstat) & vocabulum נוספות (quod est scem. plur. Participii Niphal, à R. אס, addidit, auxit) per Neutrum addita, addenda, additamenta, augenda est exprimendum (siquidem apud Ebræos

qs Neutrum per fœmininum & nonnunquam per masculinum exprimi solet) hinc talis nascitur verborum quæstionis de add tamentis sensus sic satis commodus: Aquæ Dimonis rivi replendæ sunt sanguine: quia dicto illi rivo Dimoni, olim tum à Solis ortu tum à Moabitæ sanguine rubenti, novum jam omen novasque causas, cur meritò fluvius hic nominetur Dimon h. e. sanguineus, suppleraddam, & augebo sic Dimonem; vel: quia, qui Dimonem olim sanguine Moabitæ à Regibus Jhudæ, Jsræel & Edom cælorum inficere cœpi, nunc eidem Dimoni plus addam, eundem sanguine Moabitæ in excidio instanti occidendorum tanquam novis canalibus augendo. Hæc igitur sunt illa *addimenta*.

§. 6. A *Dimone*, ex priori membro vel propositione loci hætenus inspectato, progredimur ad *Leonem*, posteriori ejus membro occurrentem, circa quem adeo nunc III. quæritur, *utrum hæc posterioris membri vel propositionis verba*: מֹאב אֶלֶּן לָדָוִן, reddi possint per: Moab des Löwen/ adeoque *stent in regimine*; an verò ita: die Löwen Moabs? an denique aliâ gaudeant constructione aliâque interpretatione sint beanda? Lutherus certè noster prius quidem in versione German. admittit, ita reddens: Dazu will ich über Dimon noch mehr kommen lassen: beyde die erhalten sind in Moab des Löwen; posterior verò in glossa marginali Germanica legitur: Die Löwen Moabs heist er die großen Hansen/ will sagen/ daß beyde Herren und Unterthanen/ so überbleiben/ sollen noch mehr Unglück haben. Ceterum fons Ebræus ab utraqve sententia dissidere deprehenditur, ad quem ta-

X.

men

men recurrere, & iuxta illum de versionibus & controversiis
 judicare, adeoque de fonte magis quàm de rivulis scientia veri-
 tatem querere tenemur, uti hic *Jus Canonicum* in Decre-
 to laudabiliter contra ipsosmet Pontificios, versionem
 Vulgatam fonti Ebræo præferentes, ex Hieronymo do-
 cet c. *jejunium* 7. dist. 76. item ex Augustino (si Rubricæ
 fides habenda, rectius verò ex eodem Hieronymo, id
 quod recens emendator Gregorianus observat) c. *ut ve-*
terum. 6. dist. 9. Certè enim si priori interpretamento ver-
 sionis Germanicæ in Moab des Löwen / locuseffet, tum
 (1.) מואב utpote juxta versionem vox constructa, non
 haberet Kamez sed Patach (2.) eadem accentu conjunctivo
 Munach signaretur & præf. ב. haberet (3.) Vox præcedens
 in statu absoluto fuisset formanda, & quidem ה. מ. לפליטה,
 אריה במואב Nunc verò omnia contrario se modo &
 quidem sic habent: אריה מואב לפליטה adeoque (1.) vox
 מואב habet Kamez, & (2.) per acc. distinctivum, Ducem
 Pascota, à seqv. voce אריה i. e. Leone distinguitur nec
 præfixū habet & præterea (3.) cum præcedente vocabulo
 ה. מ. לפליטה, i. e. evasore construitur, quod ejusdem vocabu-
 li tum status constructus tum accentus quoque conjun-
 ctivus Mapach commonstrant. Si verò posterior inter-
 pretatio glossæ (Die Löwen Moabs) obtineret, tunc sa-
 nè vox אריה h. e. Leo præponenda esset talisq; positus &
 accentuatio מואב אריה requireretur. Nunc verò con-
 trā vox אריה i. e. Leo postponitur & vox Moab præposita
 cum præcedente construitur & accentuatio longè ali-
 ter se habet: proinde & longè alia interpretatio vocum
 quæsti-

qvæstionis ex fonte est formanda, quam responsio ad qvæstionem jam succedentem declarabit.

§. 7. Qværitur enim IV. qvid per *Leonem* h. l. intelligatur? Juxta glossam qvidem Germanicam, ceu dictum, per Leonem denotantur *Magnates* Moabitarum, die Löwen Moabs/die großen Hansen/q. d. beide Herren und Unterthanen/ so überbleiben/ sollen noch mehr Unglück haben; at verò ex præcedente jam qvæstione innotuit, vocem *Leonis* Gentilitio nomini *Moab* postponi, neq; Leonem cum Moab construi, sed ab eodem potius distingui. Igitur per Leonem non Magnates Moabitarum, sed potius *supplicium* h. l. designari dicimus, qvòd non Magnatibus & subditis, sed *מאב לפליטה* h. e. *evasoribus* s. profugis Moabitarum simul *ארמית רומח* i. e. *residuis in patria* Jsaïas minatur; qvanquam non negamus, etiam Magnates qvosdam tam inter evasores s. profugos, qvàm inter residuos reperiri potuisse.

§. 8. Sed ulterius hic qværitur, *qualis Leo* hîc *supplicii loco* evasoribus & residuis Moabitarum *immitendus* denunciatur? Nonnulli referente *Museulo* in Comment. Jsaï. h. l. p. 257. & *B. Varenio* in Comment. Jsaï. part. 2. h. l. p. 79. per Leonem hunc intelligunt *Leonem*, *Metaphoricum*, nempe *Nebucadnezarem*, Babyloniorum, Regem, terram Moabitarum crudeliter devastaturum ut sensus sit: Non ero hac ultione contentus, sed addam adhuc alteram, effecturus, ut, qui manus Assyriorum evaserint, incidant in hostem longè sæviorem, nempe *Nebucadnezarem*, potentiâ & sævitiâ *Leonem*. Ut ut verò Scripturis non sit insolens neq; à communi Rhe-

Rhetorum, usu alienum, Reges terrarum, propter potentiam & hinc ortam saepe crudelitatem & iniquitatem erga minus potentes, *Leoni* aliisque animalibus præstantioribus comparari: quomodo idem Nebucadnezar ap. Ezech. c. 17. 3. vocatur *Aquila*, & ap. Jerem. 4. 7. appellatur *Leo*, gentium prædo ab Aquilone adducendus: Si quidem & Regum insignia hinc Aquilarum atque Leonum imaginibus fulgere videmus. Quod verò hic minimè conveniat, per *Leonem* intelligi dictum jam Babyloniorum Regem, vel inde clarescit; quod Nebucadnezar non tantum evaluatoribus & residuis Moabi, uti h. l. prænunciatur, sed toti Moabitarum regno futurus esset *Leo*. Rectius ergo per *Leonem* intelliguntur collectivè *Leones*, uti Jerem. 5. 6. Et iterum per *Synecdochem* quælibet *fera & dentes ferarum*. Conf. *Glossii Phil.* S. l. 3. Tr. 1. can. 22. Qualem certè pœnam, nempe *feras & dentes ferarum*, differt impiis minatur Deus per Mosen Lev. 26. 22 & Deut. 32. 24. Exemplum verò pœnæ illius inter alia exhibet historia, tum Elisæi Prophetæ, tum gentium ex Assyria in civitates Samariæ à Schalmanassare missorum: in illa enim *Ursorum* dentes dilaniasse pueros Prophetam convitantes; in hac verò *Leonum* dentes occidisse gentes Deum non timentes perhibentur, 2. Reg. 2. 24. & c. 17. 25.

§. 9. Quibus ita se habentibus, responsio ad quæstionem, quæ restat, V. *quid* scilicet *de Leone hic prædicatur*, & *quis* adeo verborum horummet לפליט מואב אריה ולשארית אדמה (quæ h. l. de Leone prædicantur,) genuinus sit sensus? in proclivi erit. Ut verò evadat proclivior, notanda prius sequentia erunt, & quidem

dem(1) פליטה i.e. *evasonem*, abstractū sive substantivum,
 à Rad. פלט *evast*, hic poni pro *evasore*, concreto, per E-
 braismum, de quo vid. *Glass. Phil. S.l. 3. Tr. 1. Can. 7.* &
 præterea singulare pro plurali *evasoribus* Vid. *Glass. l.c.*
can. 22. i. e. illis qui fugerunt ab hoste extra terram Mo-
bitarum patriam, effugituri poenam excidii, sicut &
 ושאריו ארמו i. e. *residuis* terræ pro *residuis* ponitur, h. e.
 in terra illa Moabitarum patria superstitibus. (2.) *subin-*
telligi verbum substantivum erit, h. m. *evasoribus* (erit) Leo,
 vel repeti ex præcedente inciso membri prioris verbum
 אשתי i. e. *ponam* s. d. *sponam*, *opponam*, *immittam*, Leonem.
 Deniq; (3.) in posteriori posterioris membri inciso repe-
 tendum esse nomen אריו sive *Leonis*, qualis repetitio in
 scripturis perquam est frequens, sicuti ad præced. locum
JSal. 16. 5. pluribus id ostensum. His ita prænotatis,
 sensus verborum hic emergit satis commodus: *Evasori-*
bus (profugis extra patriam) *Moabitis* erit Leo (opponam
 s. immittam Leonum dentes) & (Leo erit, s. Leonem im-
 mittam) *residuis* terræ (in terra patria superstitibus) q. d.
 cædes in excidio hoc non tantum juxta prius versiculi
 hujus membrum erit *horribilis*, ita ut aqua *Dimonis* *sangu-*
ine occisorum *Moabitarum* sint replenda, atque ita rivis
 quasi novis augendæ, rivusq; *Dimon* verè sanguineus
 sit futurus: Sed & juxta posterius membrum *univer-*
salis, ita ut nullus sive extra patriam *evaserit* h. e. fugâ
 excidium effugerit sibi que salutem quærere voluerit, si-
 ve in tertâ patria *residuis* manserit, superstes sit futurus,
 sed tam *evasores* illos extra patriam, quàm *residuos* in pa-
 tria *feræ* sint dilaniaturæ.

S. 10

§. 10. *Sensum* loci hætenus indagatum excipit *usus*, qui gravissimæ DEI erga impios iræ argumentum nobis sistit, ut hinc non tantum *discamus*, quod impius, quando hostium manus evasit, in aliud non minus, imò & gravius discrimen incidat, unde liberari non possit. Eodem tendit Jeremias c. 48. 44. contra eosdem Moabitæ tale iudicium proponens: *Qui fugerit à facie pavoris, cadet in foveam, & qui ascenderit de medio foveæ, capietur à laqueo*, Conf. & Amos. 5. 19. Exemplum hujus vindictæ olim quidem Paulus iudicabatur Act. 28. 3. quasi ex naufragio liberatus in bestiam planè venenatam incideret. Aiebant enim; *Ultio hunc vivere non sinit*; ast revera non erat; Sed & hinc *admonemur*, ut, effugituri tam horribilem DEI vindictam verique *evasores* futuri, maturè seriòque pœnitentiam agamus, fideque indubitata divinæ nos gratiæ in Christo committamus. Qui enim sub umbris illius gratiæ in perpetua vivunt pœnitentia & in fide persistunt indubitata, licet gravioribus nonnunquam periculis impetantur & subinde à superbis & sycophantis, Satanæ propugnatoribus, affligantur, imò & hostium laqueis tantum non obstruantur; illæsi tamen evadunt: ut scilicet appareat, illos *evasores* non humano quodam sed divino protegi præsidio; id quod exempla Josephi, Davidis, Danielis aliorumq; piorum in scripturis passim ostendunt, & experientia nonnunquàm mirè commonstrat.

COROLLARIA RESPONDENTIS

De
ANGELIS
quorum festum his
diebus celebratur:

I.

Creationis Angelorum dies apodicticè sciri nequit, & frustra pro eo locus objicitur I Job 38. 47. ubi eras, cum me laudarent astra matutina & clangere omnes filii Dei?

2. Loco I Jobi citato per astra matutina angeli non corpora caelestia; neq; per filios Dei astra, sed Angeli spiritus utrobique intelliguntur.

3. Angelos malos à deo creatos esse probat Epist. Jud. v. 6

4. Posito sed minimè concessò, quod Dan 4. 14. per vigiles & sanctos (cum dicitur: in decretis vigilum verbum & in sermone sanctorum rogatio) non intelligantur tres S. Trin. persona, sed angeli Spiritus, vel Deus cum angelis sententiam de pœnis Nebucadnezaris ferentes; non tamen inde sequitur, Deum communicato cum angelis consilio Gen. 1. 26. hominem produxisse.

5. Pro adoratione angelorum, in superstitioso Papatu prob! recepta, Pontificii Angelolatra frustra allegant locum I Job 33. 23. siquidem ipsi illum perperam de angelis spiritibus interpretantur; rectius verò contra Socios eundem de angelis Ecclesiasticis intelligit Bolduccius Capucinus Parisinus; rectissimè verò nos de angelo increato, apud Deum advocato nostro, interpretamur.

Ad
Eximium planè Clarèq; doctum Dn. HIERNERUM,
Nuperrimè in Collegio Theol. disputatorio, super Form. Concor-
diæ & controversias Antilyncetisticas, proximèq; in simili
Collegio super Confessionem Augustanam, Audito-
rem & Respondentem singulariter iudicium,
Tertium jam publicè disputaturum.

Hicce *virens* evadat *berus*, dominetur *hic in re!*
Sic Tibi transpositum † nomen, Amice, vovet.
Nec dubium, voto quin pondus inesse daturus
Sit Deus, & specimen spem facit hocce novam:
Spem studium pernix & mens pietate coruscans
Auget. Utrumqve pio gratulor ore decus,
Patronosqve simul faciles precor atqve benignos:
Ut *vireas* † per Eos *reque* creeris *berus*,
Talis herus, qui servus HERI CHRISTIVE Minister
Sit simul, at Domini non dominetur * Ovi; * 1. Pet. 5. v. 3.
At humilisqve typusq; gregis fidusqve probusqve,
Talis oves, carni qui dominetur, *berus*:
Qualis *berus* Dominis terræ dominatur, & *in re*
Æternumq;; Deo dante, *virebit berus*,
Cum voces Domini tales audiverit olim:
Intres in Domini gaudia, † serve, tui, † Matth. 25. v. 23
Gaudia, quæ Dominis seculi carnisqve ministris
Non dantur, capiet talis, *ovabit berus*:
Immarcescibilem Christo redeunte, * coronam * 1. Pet. 5. 4
Accipiens, *in re* talis *ovabit berus*

† *Hiernerus*, Anagr. *in re berus*.

Heinricus Hiernerus:

Hic virens in re berus.

LM^g

A. D. HABICHHORST, D.

—(O)—

COROLLARIA RESPONDENTIA

De
ANGELIS

quorum festum his
diebus celebratur:

I.

Creationis Angelorum dies apodicticè sciri
frustra pro eo locus objicitur 1 Job 38. 47. ul
me laudarent astra matutina & clangent omne

2. Loco 1 Jobi citato per astra matutina
corpora caelestia; neq; per filios Dei astra, sed An
geli utrobiq; intelliguntur.

3. Angelos malos à deo creatos esse probat Ep

4. Posito sed minimè concessio, quod Da
vid vigiles & sanctos (cum dicitur: in decretis vigilat
in sermone sanctorum rogatio) non intelligantur
persona, sed angeli Spiritus, vel Deus cum an
geli de pœnis Nebucadnezaris ferentes; non tan
tum quod dicitur, Deum communicato cum angelis consilia
hominem produxisse.

5. Pro adoratione angelorum, in supersti
tu prob! recepta, Pontificii Angelolatra frustra
locum 1 Job 33. 23. siquidem ipsi illum perper
lis spiritibus interpretantur; rectius verò contra
dem de angelis Ecclesiasticis intelligit Bolducius
Parisinus; rectissimè verò nos de angelo increat
um advocato nostro, interpretamur.

